

XO‘JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARNING AXBOROT TIZIMLARINI ISHLAB CHIQUISH VA QO‘LLAB-QUVVATLASH JARAYONIDA AUTSORSINGNING ROLI

Samiyeva Maftuna Faxriddin qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti “Raqamli iqtisodiyot” kafedrasii
assistenti

m.samiyeva@tsue.uz

Annotatsiya

Ushbu maqolada respublika fan va texnologiyalari rivojlanishining ustivor yo‘nalishlariga bog‘liqligi ko‘rsatilgan. Jamiyatimizda va unda xo‘jalik yurituvchi subyektlarning ahamiyati ortib bormoqda. Xo‘jalik yurituvchi subyektlarning keng joriy qilinishi moliyasi davlat moliyaviy salohiyatining asosi, xo‘jalik yurituvchi subyekt xo‘jalik yurituvchi subyektlarni moliyaviy isloh qilish, ularning moliyaviy resurslari, asosiy va aylanma kapital doiraviy aylanishining moliyaviy jihatlari, xo‘jalik yurituvchi subyektlarning ishlab chiqarish xarajatlari, foydasi va rentabelligi, xo‘jalik yurituvchi subyekt marketing strategiyasining moliyaviy yo‘nalishlari, ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish va yangilash investitsion dasturlarini moliyalashtirish xo‘jalik yurituvchilarning moliyaviy barqarorligi kabi masalalar o‘z aksini topgan. Ularning mazmun-mohiyatini to‘g‘ri tushunish hamda tez va oson o‘zlashtirib olish maqsadida maqolada o‘ziga xos bo‘lgan turli chizmalar keltirilgan. Hamda ushbu maqola tadqiqotida IT autsorsingi loyiha ishlari haqida bu hodisaning ba‘zi jihatlari e‘tibor qaratiladi.

Аннотация

В данной статье показана зависимость от приоритетных направлений развития науки и техники республики. Значение экономических субъектов в нашем обществе и в нем возрастает. Широкое внедрение финансов хозяйствующих субъектов является основой финансового потенциала государства, финансовой реформы хозяйствующих субъектов, их финансовых ресурсов, финансовых аспектов кругооборота основных и оборотных средств, издержек производства хозяйствующих субъектов, прибыли и рентабельности, финансовые направления маркетинговой стратегии экономического субъекта, финансирование инвестиционных программ модернизации и обновления производства отражены такие вопросы, как финансовая устойчивость экономических операторов. Чтобы правильно понять их содержание и быстро и легко его выучить, в статье представлены различные оригинальные рисунки.

Также в исследовании данной статьи будет уделено внимание некоторым аспектам этого явления, связанного с проектной работой ИТ-аутсорсинга.

Abstract

This article shows the dependence on the priority directions of the development of science and technology of the republic. The importance of economic subjects in our society and in it is increasing. The wide implementation of finance of economic entities is the basis of the state's financial potential, the financial reform of economic entities, their financial resources, financial aspects of the circular circulation of fixed and working capital, production costs of economic entities, profit and profitability, financial directions of marketing strategy of an economic entity, financing of investment programs for modernization and renewal of production such issues as the financial stability of economic operators have been reflected. In order to correctly understand their content and quickly and easily learn it, the article presents various original drawings. Also, in the research of this article, attention will be paid to some aspects of this phenomenon about IT outsourcing project work.

Kalit soʻzlar

Xoʻjalik yurutuvchi subyektlar, optimallashtirish, axborot tizimlari, rivojlanish xususiyatlari, tashkiliy jarayonlar, zamonaviy texnologiyalari, IT outsorsingi.

Ключевые слова

Субъекты предпринимательства, оптимизация, информационные системы, особенности развития, организационные процессы, современные технологии, ИТ-аутсорсинга.

Keywords

Business entities, optimization, information systems, development features, organizational processes, modern technologies, IT outsourcing.

Kirish

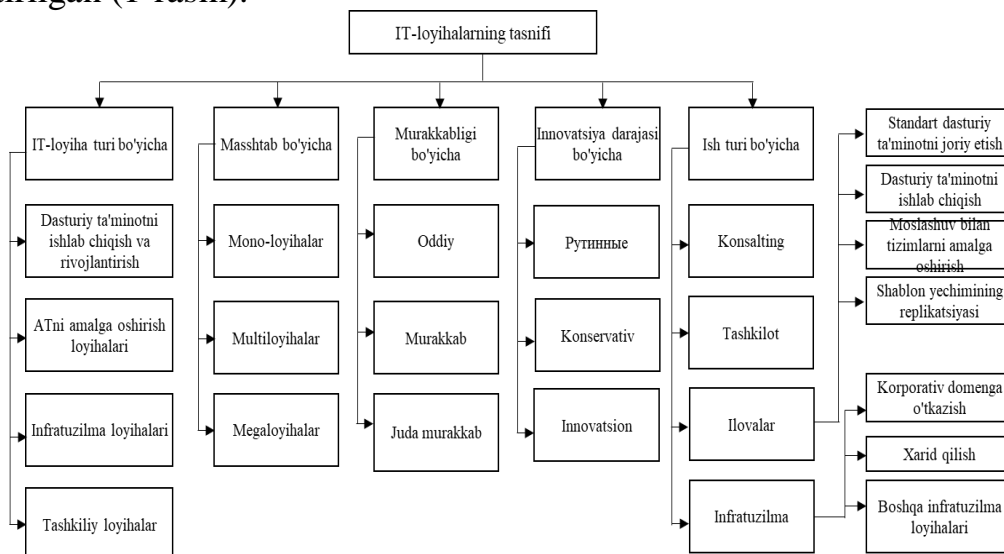
Bugungi kunda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini (AKT) qoʻllashning mumkin boʻlgan sohalari sonining oʻsishi, tegishli muammoli maydonning kengayishi va toʻplangan bilimlar hajmining koʻpayishi IT-loyihalarni turli mezonlarga koʻra diversifikatsiya qilishga olib kelmoqda. Bunda IT-loyiha “IT komponenti byudjetning aksariyat qismini tashkil etuvchi” loyiha sifatida tushuniladi. Shuningdek, IT komponenti “ichki va tashqi IT xizmatining mehnat resurslari, apparat vositalari, telekommunikatsiya uskunalari, litsenziyalar, qoʻllab-quvvatlashning birinchi yilidagi xarajatlari, ilovalarni ishlab chiqish yoki sozlash boʻyicha maslahat ishlari, shuningdek, kanal sigʻimini kengaytirish”ni nazarda tutadi. Shuni taʼkidlash kerakki, ushbu maqola tadqiqoti doirasida faqat xoʻjalik yurituvchi subyektlarning axborot tizimlarini rivojlantirish va qoʻllab-quvvatlash boʻyicha innovatsion kompleks loyihalar koʻrib chiqiladi. Ushbu maqola tadqiqoti doirasida faqat xoʻjalik yurituvchi subyektlarning axborot tizimlarini rivojlantirish va qoʻllab-quvvatlash boʻyicha innovatsion kompleks loyihalar koʻrib chiqiladi.

Hozirgi vaqtda “innovatsiya” atamasi haqida umumiy tushuncha yo‘q, uning ta’riflari ilmiy nashrlarda mavjud . Bu ishda innovatsiya deganda “yaratilayotgan yangi yoki takomillashtirilgan texnologiyalar, mahsulot yoki xizmatlar turlari, natijada ularni amalga oshirish va keyinchalik ularni jalb qilgan xo‘jalik yurituvchi subyektlar uchun ijobiy ta’sirni amaliy qo‘llash” tushuniladi . Maqoladagi innovatsion loyiha deganda shunday texnologiyalar yoki mahsulot turlarini (bu holda, dasturiy ta’minot) yaratishga qaratilgan loyiha tushuniladi.

Adabiyotlar tahlili

Ta’kidlash kerakki, bugungi kunda har bir sohani raqamli texnologiyalarsiz tasavvur eta olmaymiz. Ayniqsa davlat tashkilotlari raqamli xizmatlarsiz jarayonlarini tezkor yo‘lga qo‘ya olmaydi. Mazkur jarayonlarni samarali tashkil etishda tahlillar olib borish faoliyatini o‘rganish va kerakli yechimlarni taklif etish uchun albatta ilmiy tadqiqotlar o‘tkazish lozim.

Masalan Ivanov V.A. Qishloq xo'jaligidagi innovatsiyalarning mohiyati, tasnifi va ularning o'ziga xosligi, bu faoliyat innovatsion mahsulotlar bozorining rivojlanmaganligi va innovatsion jarayonlarni boshqarishning samarali tashkiliy-iqtisodiy mexanizmining yo'qligi bilan bog'liq ilmiy-texnik ishlanmalar bilan bo'liq muammolarni o'rgangan[2]. Lipaev V.V. Dasturiy ta'minot muhandisligi Bu ishda innovatsiya deganda “yaratilayotgan yangi yoki takomillashtirilgan texnologiyalar, mahsulot yoki xizmatlar turlari, natijada ularni amalga oshirish va keyinchalik ularni jalb qilgan xo‘jalik yurituvchi subyektlar uchun ijobiy ta’sirni amaliy qo‘llash” tushuniladi[4]. Dasturiy injiniring asoschilaridan biri B. Boem uni “kompyuter dasturlari va ularni ishlab chiqish, foydalanish va qo‘llab-quvvatlash uchun zarur bo‘lgan tegishli hujjatlarni ishlab chiqish va yaratishda ilmiy bilimlarni amaliy qo‘llash” deb ta’riflagan[6]. Birinchi marta xo‘jalik yurituvchi subyektlarning axborot tizimlarini ishlab chiqishda qiyinchiliklarning paydo bo‘lishining asosiy sabablari quyidagicha tavsiflangan: ular dasturiy ta’minot tizimlarining murakkabligi, izchilligi, o‘zgaruvchanligi va ko‘rinmasligi bilan bog‘liq edi. AKT sohasidagi zamonaviy rivojlanish jarayonlarining xususiyatlari esa quyidagicha tizimlashtirilgan (1-rasm).

1-rasm. IT-loyihalarning tasnifi

Tadqiqot metodologiyasi

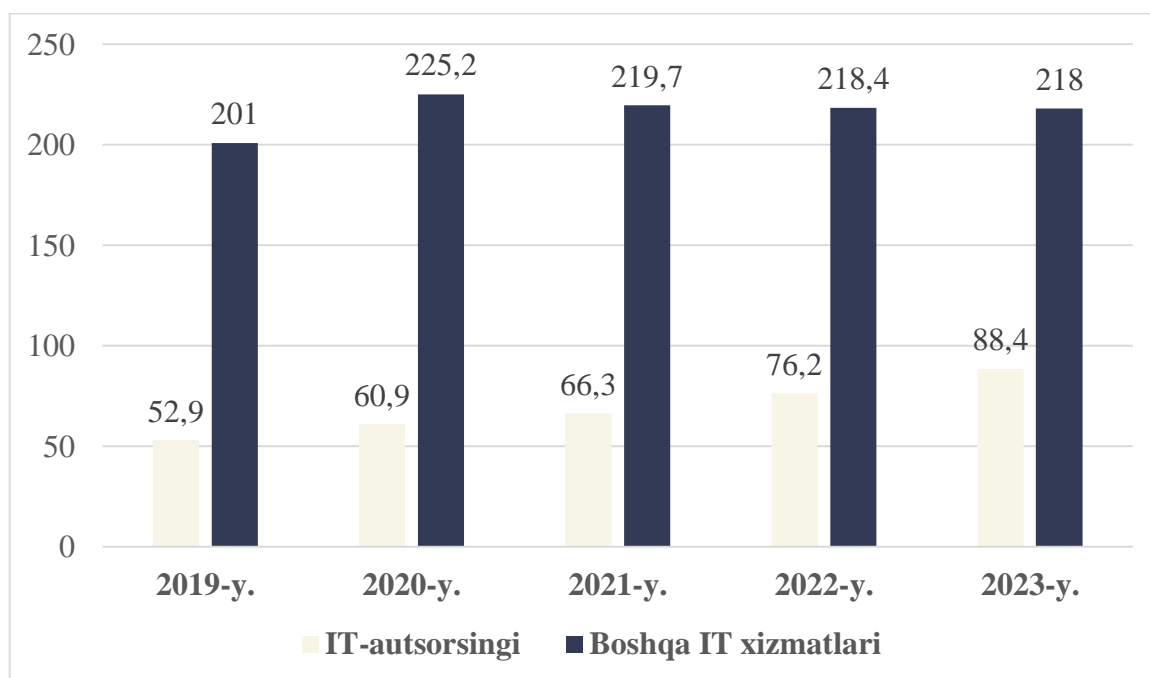
Shuni ta'kidlash kerakki, ushbu maqolada faqat xo'jalik yurituvchi subyektlarning axborot tizimlarini rivojlantirish va qo'llab-quvvatlash bo'yicha innovatsion kompleks loyihalar ko'rib chiqiladi.

Uzoq vaqt davomida xo'jalik yurituvchi subyektlarning axborot tizimlarini ishlab chiqish va qo'llab-quvvatlash mutlaqo amaliy faoliyat sohasi deb hisoblangan, uning ishlashi maxsus ilmiy yondashuvlar va metodologiyalarni talab qilmaydi. Ammo bu soha bilimlarning muhandislik sohasi sifatida shakllana boshlaganidan boshlab, bu faoliyat samaradorligini ta'minlashning murakkabligi asta-sekin amalga oshirila boshlandi. Muayyan metodologiyalar va loyihalarni boshqarish modellarini tanlashdan qat'iy nazar, loyihani boshqarish kontseptsiyasining eng muhim tarkibiy qismlaridan biri bu inson resurslarini boshqarishdir. Loyiha boshqaruvi sohasida amalda standart bo'lgan loyiha boshqaruvi bilimlar organida (PMBok) ushbu komponent loyiha jamoasiga asoslangan bo'lib, u "loyiha menejeri va loyihani amalga oshirishda birgalikda harakat qiladigan odamlar guruhini" o'z ichiga oladi.

Tahlil va natijalar muhokamasi

Hozirgi vaqtda iqtisodiy fanda "outsorsing" atamasining ko'plab talqinlari mavjud bo'lib, bu hodisaning ba'zi jihatlariga e'tibor qaratiladi. Ushbu maqola tadqiqotida IT outsorsingi loyiha ishlarini yoki biznes funksiyalarini minimal xarajat bilan yuqori sifat darajasida amalga oshirish uchun uchinchi tomon pudratchilariga topshirishni anglatadi. A. Sloan Jr. outsorsing konsepsiyasining asoschisi hisoblanadi. U o'z loyihasida outsorsingdan faoliyatning ikki yo'nalishida – kompaniya boshqaruv tizimini va ishlab chiqarishni tashkil etishda foydalangan. Yuqori ixtisoslashgan tashkilotlar o'rtasidagi korporativ aloqalarga asoslanib, u kompaniyani inqirozdan olib chiqdi va "qattiq raqobat sharoitida hech qanday kompaniya o'zini-o'zi ta'minlay olmaydi hamda faqat o'z resurslariga tayanmaydi" deb ko'rsatdi. Ixtisoslashgan firmalar o'z funksiyalarini o'z bo'linmalariga qaraganda yaxshiroq bajaradigan jihatdan tarqatish imkonini beradi.

IT-outsorsingga talab ortib borayotganini 2019-2023 yillarda mahalliy IT xizmatlari bozori dinamikasi ham tasdiqlaydi, ushbu ma'lumotlar 2-rasmda keltirilgan.

2-rasm. O‘zbekistonda axborot texnologiyalari xizmatlari bozorining dinamikasi (mlrd. so‘m)¹

Ushbu raqamdan ko‘rinib turibdiki, IT-outsorsing segmenti ham mutlaq, ham nisbiy (IT xizmatlari bozorining umumiy hajmiga) ijobiy o‘shish dinamikasini ko‘rsatmoqda. Shu bilan birga, ekspert prognozlariga ko‘ra, tendentsiya yaqin kelajakda ham davom etadi.

Xo‘jalik yurituvchi subyektlarning axborot tizimlarini ishlab chiqish va texnik xizmat ko‘rsatish loyihasida IT-outsorsingdan foydalanish to‘g‘risida qaror qabul qilish quyidagi vazifalarni hal qilish bilan bog‘liq: IT-outsorsingdan foydalanishning ustuvor yo‘nalishini tanlash, bu uchinchi tomon pudratchilarini jalb qilishning kontseptual imkoniyatini belgilaydi. Loyiha ishini amalga oshirish; aniq loyiha ishlarini uchinchi tomon pudratchilariga topshirishning maqsadga muvofiqligini baholash; belgilangan ish uchun pudratchi tanlash. Shubhasiz, loyiha doirasida uchinchi tomon pudratchilarini jalb qilish tegishli axborot xavflarining paydo bo‘lishi bilan bog‘liq. Bu paydo bo‘layotgan axborot risklari va ularni boshqarish doimiy monitoringi zarurligini ko‘rsatadi.

Xulosa

Aniqlangan afzalliklarni hisobga olgan holda, IT-outsorsingdan samarali foydalanish, pirovardida tashkilotga mahsulot va xizmatlar sifatini yaxshilash, iste'molchilarning ehtiyojlarini to‘liq qondirish, shu bilan birga loyihani amalga oshirish uchun xarajatlar va vaqtni kamaytirish imkonini beradi degan xulosaga keldi. Shuningdek, rivojlanishning eng ustuvor yo‘nalishlari uchun resurslarni bo‘shatish.

Shu bilan birga, IT-outsorsingdan foydalanish bir qator salbiy tomonlarga ega:

- xo‘jalik yurituvchi subyektlarning axborot tizimlarini ishlab chiqish va saqlash jarayonlari ustidan nazoratni yo‘qotish ehtimoli;

¹ O‘zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi ma’lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan

- o‘z axborot xizmatlari xodimlarining texnik bilimlari va motivatsiyasini yo‘qotishi tufayli raqobatbardoshlikning pasayishi ehtimoli;

- tashkilotning axborot tizimidan qo‘shimcha foydalanuvchilarning mavjudligi bilan bog‘liq axborot xavfining ortishi.

Ushbu salbiy oqibatlarining ta‘sirini axborot tizimlarini ishlab chiqish va ularga xizmat ko‘rsatish loyihalarida IT-outsourcingdan foydalanishni samarali boshqarish orqali yumshatish mumkin. Shu bilan birga, ushbu muammoni hal qilish tegishli boshqaruv qarorlarini qabul qilishni qo‘llab-quvvatlash uchun ilmiy asoslangan usullar va vositalardan foydalanishni, shu jumladan, xususiyatlar bilan bog‘liq noaniqlikni hisobga olish uchun iqtisodiyotning matematik va instrumental usullaridan foydalanishni talab qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Управление проектами [Электронный ресурс] // 4CIO. – URL: <https://4cio.ru/pages/150>.
2. Иванов В.А. Сущность, классификация инноваций и их специфика в аграрном секторе // Экономические и социальные перемены: факты, тенденции, прогноз. 2008. № 2. С. 50–59.
3. Степаненко Д.М. Классификация инноваций и ее стандартизация // Инновации: Наука, производство, рынок. 2004. № 7. С. 77–79.
4. Липаев В.В. Программная инженерия: методологические основы. Берлин: Директ-Медиа, 2015. 608 с.
5. Naur P., Randell B. Software Engineering: Report on a conference sponsored by the NATO science committee [Электронный ресурс] // Scrummanager. – URL: <http://www.scrummanager.net/files/nato1968e.pdf>.
6. Бозм Б. Инженерное проектирование программного обеспечения. М.: Радио и связь, 1985. 512 с.
7. Вендров А.М. Проектирование программного обеспечения экономических информационных систем. М.: Финансы и статистика, 2006. 544 с.